

II. AUTOREFERAT

Spis treści

1. Imię i nazwisko
2. Posiadane dyplomu i stopnie naukowe
3. Informacje o zatrudnieniu w jednostkach naukowych
4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego (...) z ustawy o stopniach naukowych
  - a. Tytuł osiągnięcia naukowego
  - b. Autor, tytuł, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy
  - c. Omówienie celu naukowego pracy, osiągniętych wyników oraz ich ewentualnego wykorzystania
5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych
  - a. Główne kierunki badań
  - b. 1986-1993. Od ukończenia studiów do podjęcia pracy w IAIPP na WBL Politechniki Poznańskiej
  - c. 1993-2003. Od zatrudnienia na PP do obrony doktoratu. Dysertacja doktorska
  - d. Od 2003. Działalność po doktoracie
    - Działalność badawcza związana z problematyką urbanistyki i architektury Poznania w XX wieku
    - Działalność związana z problematyką zabytkoznawczą
    - Działalność dydaktyczna
    - Działalność organizacyjna i społeczna
    - Działalność popularyzująca naukę

1. IMIĘ I NAZWISKO:

Grażyna Kodym-Kozaczko

2. POSIADANE DYPLOMY, STOPNIE NAUKOWE Z PODANIEM NAZWY, MIEJSCA I ROKU ICH UZYSKANIA ORAZ TYTUŁU ROZPRAWY DOKTORSKIEJ:

- mgr inż. architekt – projekt dyplomowy magisterski *Uzupełnienie tkanki miejskiej centrum Poznania w rejonie ulicy 27 Grudnia – Teatr Polski*, promotor mgr inż. arch. Jerzy Gurawski, Wydział Budownictwa Lądowego, Politechnika Poznańska, 1986 rok;
- dr inż. architekt – *Układy przestrzenne zespołów rezydencjonalno-folwarcznych w Wielkopolsce. Wartości kompozycyjne i ideowe*, promotor dr hab. Teresa Jakimowicz, Wydział Architektury, Politechnika Warszawska, 2003 rok.

3. INFORMACJE O ZATRUDNIENIU W JEDNOSTKACH NAUKOWYCH:

- 1986-1993 – Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie – Pracownia Budownictwa Folwarcznego i Przemysłu Rolno-Spożywczego realizująca Resortowy Program Badawczo-Rozwojowy Ministerstwa Rolnictwa, Leśnictwa i Gospodarki Żywnościowej pod nazwą *Dokumentacja naukowa wielkoobszarowego budownictwa rolniczego i przemysłu rolno-spożywczego* (1986-1988), następnie program Komitetu Badań Naukowych nr 7727191-02 pod nazwą *Monitoring zabytkowych obiektów budownictwa folwarcznego i przemysłu rolno-spożywczego. Ich ochrona i wykorzystanie* (1992-1993).
- Od 1993 – Politechnika Poznańska:
  - 1993-1999 – Wydział Budownictwa Lądowego (obecna nazwa jednostki: Wydział Budownictwa i Inżynierii Środowiska), Instytut Architektury i Planowania Przestrzennego, Zakład Historii Architektury i Urbanistyki,
  - od 1999 – Wydział Architektury: 1999-2012 – Instytut Architektury i Planowania Przestrzennego, 2012-2017 – Instytut Architektury, Urbanistyki i Ochrony Dziedzictwa; Zakład Historii, Teorii i Ochrony Dziedzictwa (obecna nazwa od 2017, wcześniej Zakład Historii Architektury i Urbanistyki).

4. WSKAZANIE OSIĄGNIĘCIA WYNIKAJĄCEGO Z ART. 16 UST. 2 USTAWY Z DNIA 14 MARCA 2003 R. O STOPNIACH NAUKOWYCH I TYTULE NAUKOWYM ORAZ O STOPNIACH ORAZ STOPNIACH I TYTULE W ZAKRESIE SZTUKI (DZ. U. 2016 R. POZ. 882 ZE ZM. W DZ. U. Z 2016 R. POZ. 1311):**a) TYTUŁ OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO:**

Jako osiągnięcie naukowe wskazuję monografię: G. Kodym-Kozaczko, *Urbanistyka Poznania w XX wieku. Przestrzeń, ludzie, idee*. Publikacja opracowana została w ramach projektu badawczego habilitacyjnego o analogicznym tytule, finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki w Krakowie (numer rejestracyjny N N527 118140, numer umowy: 1181/B/T02/2011/40) realizowanego w latach 2011-2015 na Wydziale Architektury Politechniki Poznańskiej. Wydawnictwo sfinansowane zostało przez Wydział Architektury PP.

b) AUTOR, TYTUŁ, ROK WYDANIA, NAZWA WYDAWNICTWA, RECENZENCI WYDAWNICZY:

autor: Grażyna Kodym-Kozaczko

tytuł: *Urbanistyka Poznania w XX wieku. Przestrzeń, ludzie, idee*

rok wydania: 2017

wydawca: Wydział Architektury Politechniki Poznańskiej,

recenzenci wydawniczy:

prof. dr hab. inż. arch. Sławomir Gzell;

dr hab. inż. arch. Joanna Olenderek, profesor nadzwyczajny Politechniki Łódzkiej;

Książka *Urbanistyka Poznania w XX wieku. Przestrzeń, ludzie, idee* otrzymała wyróżnienie w pierwszej edycji Konkursu o Nagrodę Marka Witruwiusza, zorganizowanego przez Komitet Architektury i Urbanistyki Polskiej Akademii Nauk. Wręczenie honorowego dyplomu odbyło się podczas posiedzenia KAIU w siedzibie PAN w Pałacu Staszica w Warszawie w dniu 15 czerwca 2018 roku.

c) OMÓWIENIE CELU NAUKOWEGO PRACY, OSIĄGNIĘTYCH WYNIKÓW WRAZ Z OMÓWIENIEM ICH EWENTUALNEGO WYKORZYSTANIA:

• CEL NAUKOWY I OPIS PRACY

Celem naukowym monografii, stanowiącej podsumowanie badań nad urbanistyką Poznania w XX wieku prowadzonych od 2001 roku, była wielopłaszczyznowa analiza przekształceń przestrzeni Poznania w XX wieku na tle polskiej oraz europejskiej teorii i praktyki budowy miast, w kontekście uwarunkowań politycznych, społecznych i gospodarczych, z uwzględnieniem analizy miejscowego środowiska twórczego oraz roli społeczności miasta. Istotny składnik pracy stanowiły badania przepływu, adaptacji i reinterpretacji oraz realizacji idei planistycznych w kolejnych koncepcjach rozwojowych miasta, modelowanych przez wielokrotnie zmieniające się w ciągu XX wieku, często przeciwstawne, formacje polityczne oraz artystyczne. Zadaniem badań i publikacji było także określenie specyfiki przekształceń przestrzeni Poznania oraz szersze włączenie osiągnięć poznańskiej urbanistyki w dorobek polskiej i europejskiej historii budowy miast.

Ramy czasowe badań: obejmowały XX wiek (ok. 1900 – ok. 1995-2000), odpowiadając charakterystycznym etapom w dziejach miasta oraz historii urbanistyki europejskiej i polskiej. W 1900 roku nastąpiło rozszerzenie i defortyfikacja Poznania. W następstwie tych wydarzeń H. J. Stübben opracował plany zagospodarowania terenów pofortecznych i rozbudowy miasta (od 1903). Natomiast w historii budowy miast jest to okres usamodzielniania się urbanistyki jako niezależnej dyscypliny teoretycznej i praktycznej. W końcu XX wieku ramowe daty w rozwoju urbanistycznym Poznania stanowią rok 1994, gdy zatwierdzono ostatni planu ogólny Poznania, w którym powrócono do uwarunkowanych historycznie zasad kształtowania przestrzeni miasta. Graniczną cezurę w skali urbanistyki krajowej stanowi „Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym” z 2003 roku, która w zasadniczym stopniu zakwestionowała teorię i praktykę urbanistyki, stanowiącą podstawę rozwoju Poznania w XX wieku.

Przełom XIX i XX wieku rozpoczyna nowy etap rozwoju Poznania, który z quasi średniowiecznej struktury „sąsiedzkiej”, przez 75 lat zamkniętej w fortyfikacjach pruskiej twierdzy, stopniowo przekształcił się w miasto o europejskich ambicjach. W latach 1895 (stan ludności przed rozszerzenia miasta) – 1990 (gdy Poznań osiągnął maksymalną liczbę mieszkańców) jego ludność wzrosła z 73 200 mieszkańców do 590 000, czyli ponad

ośmiokrotnie, natomiast powierzchnia z 9,47 km² do 262 km², czyli ponad 27-krotnie. Punkt wyjścia rozwoju miasta w XX wieku stworzyły: charakterystyczna topografia, funkcjonalistyczna struktura pruskiej twierdzy pierścieniowo-fortowej, pruskie prawodawstwo budowlane i niemiecka myśl urbanistyczna oraz wysoki poziom rozwoju szeroko pojętej infrastruktury miejskiej państwa, w którego granicach znajdował się wówczas Poznań. Wielkie rozszerzenie miasta w czasie okupacji, a po II wojnie światowej, szybka industrializacja i eksplozja ludnościowa, dały Poznaniowi nowe impulsy rozwojowe.

Badania oparte zostały na czterech metodach badawczych: analizie i krytyce źródeł, obserwacyjnej, porównawczej oraz eksperymencie intelektualnego. Metoda analizy i krytyki źródeł polegała na studiach dokumentów planistycznych Poznania (planów ogólnych i wybranych szczegółowych) prowadzonych w toku chronologicznym oraz dotyczącej ich literatury. Metoda obserwacyjna opierała się na analizie stanu istniejącego w celu ustalenia poziomu wdrożenia dokumentów planistycznych oraz skutków przestrzennych przeprowadzonych lub zaniechanych działań realizacyjnych. Metoda porównawcza polegała na analizie wybranych opracowań planistycznych i rozwiązań przestrzennych, stanowiących w poszczególnych okresach udokumentowaną inspirację lub ważny punkt odniesienia dla miejscowych projektantów. Natomiast metoda eksperymencie intelektualnego została wykorzystana w podsumowaniu pracy.

• WNIOSKI ORAZ OSIĄGNIĘTE WYNIKI I ICH WYKORZYSTANIE

Wnioski wynikające z badań podsumowanych w monografii habilitacyjnej można podzielić na szczegółowe, czyli syntezę rozwiązań przestrzennych planowanych i zrealizowanych oraz tendencji i procesów kształtujących przestrzeń Poznania w XX wieku (A) oraz na spostrzeżenia bardziej ogólne, stanowiące próbę określenia znaczenia tego miasta w dorobku polskiej lub europejskiej urbanistyki (B).

WNIOSKI: SYNTEZA ROZWOJU PRZESTRZENNEGO POZNANIA (A)

1900-1918 (miasto rezydencjonalne i stolica prowincji niemieckiego Wschodu). Plany strefowe oraz zabudowy terenów pofortecznych (H. J. Stübben) zawierały załączki podziału funkcjonalnego (strefowanie zabudowy mieszkaniowej, grupowanie obiektów przemysłowych) i wskazywały potencjalne zasady dalszego rozwoju podstawowych struktur przestrzennych – sieci arterii komunikacyjnych oraz ciągłej struktury zieleni miejskiej i terenów otwartych (ich kompozycja uwarunkowana topografią miasta, przebiegiem i strukturą fortyfikacji twierdzy). Plany w zasadniczej części zostały zrealizowane, a ich najważniejszym składnikiem był Ring – aleja Niepodległości z Dzielnicą Zamkową – nowym centrum administracyjnym miasta.

1918-1939 (miasto – wizytówka II Rzeczypospolitej na Zachodzie). Plan ogólny o cechach „kontekstualnego”, racjonalistycznego funkcjonalizmu powstał w Pracowni Urbanistycznej Miasta Poznania kierowanej przez W. Czarneckiego. Struktura przestrzenna zwartego miasta (projektowanego dla 600 tysięcy w 1980 roku) oparta została na obwodowo-promienistej sieci komunikacyjnej oraz klinowo-obwodowym układzie zieleni, limitującym ekspansję terytorialną, łączonym miasto z przyrodniczym systemem regionu. Nowe city handlowo-biurowe planowane było jako kontynuacja osi rozwojowej historycznego centrum. Wielostopniowo ustrukturalizowany układ funkcji wyrażał dążenie do stworzenia miasta „społecznego” o spójnym systemie kompozycyjnym, pozwalającym na podobnych zasadach przekształcać dzielnice historyczne oraz projektować nowe.

Zrealizowano: zagospodarowanie terenów Międzynarodowych Targów Poznańskich na Powszechną Wystawę Krajową (1929), elementy systemu zieleni (m. in. dzielnicowe parki sportowe); dzielnice mieszkaniowe.

1939-1945 (wzorcowe miasto III Rzeszy). Dwa wielkie rozszerzenia zapewniły miastu tereny rozwojowe na następne półwiecze. Plan ogólny według projektu W. Bangerta (1940) definiowały dwie struktury: komunikacyjna o układzie ramowym zintegrowana z węzłem autostradowym (rozwiązanie nowe w stosunku do wcześniejszych opracowań) oraz klinowo-obwodowy system zieleni urządzonej z wykorzystaniem studiów siedliskowych i kompozycyjnych (W. Lendholt, E. Ahlers oraz H. Wiepkinda-Jürgersmann), wpisujący miasto system przyrodniczy i krajobrazowy regionu. Studium regionalne Poznania opracowane przez H. B. Reichowa (1943) proponowało rozgałęzioną urbanizację organiczną wynikającą z topografii.

Zrealizowano: kliny zieleni ze sztucznymi zbiornikami wodnymi, fragmenty zewnętrznego pierścienia zieleni oraz wielorodzinne i jednorodzinne zespoły mieszkaniowe. Rozmach i sukcesy inwestycyjne uwarunkowane były bezprawnymi, a nawet zbrodniczymi metodami i celami działania.

1945-1949 (powojenna odbudowa). *Ogólny plan zagospodarowania przestrzennego stołecznego miasta Poznania* opracowany przez zespół pod kierunkiem T. Płończaka i L. Tomaszewskiego realizował zasady rozluźnionej urbanistyki funkcjonalistycznej – obszary o jednolitych funkcjach wpisane zostały w rozbudowaną klinowo-pierścieniową strukturę zieleni oraz ramowy układ sieci komunikacyjnej.

1949-1955 (realizm socjalistyczny). Szkielet miasta skonstruowany został na systemie osi komunikacyjno-kompozycyjnych, redukcja systemu zieleni wynikała z postulatu zwartości miasta. Mimo to kończono urządzenie strukturalnych komponentów systemu zieleni według zasad z okresu okupacji.

Zrealizowano: oprócz miejskiego systemu zieleni odbudowę zespołów zabytkowych w duchu neohistoryzmu, budynki użyteczności publicznej i zespoły mieszkaniowe w śródmieściu oraz osiedla i kolonie mieszkaniowe w sąsiedztwie zakładów przemysłowych.

1956-1970 (powrót miasta funkcjonalnego). Plany: ogólny sporządzony przez zespół MPU pod kierunkiem Zygmunta Paszka (zatwierdzony w latach 1963 i 1965) oraz szczegółowy śródmieścia (T. Gałęcki i Ś. Tatarkiewicz z zespołem MPU, zatwierdzony w 1969 roku) – stanowiły kompilację koncepcji funkcjonalizmu i rudymentów idei socrealistycznych. Główne struktury funkcjonalne miasta tworzyły przeprojektowana (szczególnie w śródmieściu) sieć komunikacji o schemacie ramowo-obwodnicowym, system zieleni o zredukowanym komponencie obwodowym (m. in. rezygnacja z pierścienia kontrolującego rozlewanie się miasta na peryferia), urbanizacja prawego brzegu rzeki Warty oraz terenów na północ od śródmieścia (budownictwo uprzemysłowione); rozwój ośrodka centralnego połączony z radykalną przebudową historycznego śródmieścia oparto na modelu dynamicznym.

Zrealizowano: wielkie osiedla na Grunwaldzie, Dolnym Tarasie Rataj, Winogradach i in.), fragmentarycznie arterie średnicowe, z większymi sukcesami obwodnice; w śródmieściu (gniazdowo) kilka zespołów biurowców i przeprowadzono liczne wyburzenia. Redukcyjna przebudowa węzła wodnego Warty i realizacja fragmentu trasy średnicowej W-Z spowodowały rozpad „osi” zabytkowych ośrodków Poznania.

1970-1989 (budowa drugiej Polski i jej kryzys). W *Planie ogólnego zagospodarowania przestrzennego Poznania* (pod kierunkiem T. Gałęckiego, zatwierdzony w 1975 roku): pod wpływem koncepcji urbanizacji dominujących w ZSRR i państwach socjalistycznych nastąpiła zmiana dotychczasowego modelu rozwoju miasta z promienisto-koncentrycznego na deglomerację i suburbanizację pasmową w ramach wielofunkcyjnego Północnego Pasma Rozwojowego. Prognozy rozwoju przestrzennego aglomeracji oparto na nierealistycznym założeniu intensywnego uprzemysłowienia i wzrostu ludności. Wybór obszarów rozwojowych nie był zgodny z dominującym kierunkiem ekspansji aglomeracji i kierował urbanizację na tereny cenne pod względem przyrodniczym.

Najważniejsze realizacje: kontynuacja budowy wielkich osiedli mieszkaniowych (m. in. Piątkowo-Naramowice, Zielone Wzgórza pod Murowaną Gośliną) z powodu kryzysu ekonomicznego wyposażonych tylko w usługi podstawowe. Wycinkowe zagospodarowanie Pasma Północnego: budowa Wydziału Fizyki kampusie Morasko oraz zakładów przemysłowych skierowały urbanizację na przedmieścia.

1989 - 2010 (transformacja ustrojowa i powrót miasta). Celem *Planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta* (T. Gałęcki z zespołem MPU, zatwierdzony w 1994 roku) był powrót koncepcji miasta zwartej, limitowanego w ekspansji terytorialnej oraz przywracającego ciągłość tradycji osadniczej. Oparty został na klinowo-obwodowej strukturze zieleni i ramowo-obwodnicowym układzie komunikacji. Stanowił próbę przeciwdziałania nasilającym procesom eksurbanizacji i deglomeracji. Uchwalone w 1999, 2008, 2014 kolejne studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego na skutek częściowo „bezplanowej” zabudowy miasta (zapóźnienia w opracowaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego) nie opanowały kryzysu miasta.

WNIOSKI: STUDIUM PRZYPADKU POZNANIA NA TLE HISTORII URBANISTYKI (B)

Autonomia działalności prowincjonalnego środowiska twórczego i jej znaczenie

Miejscowe środowisko urbanistów, związanych wyłącznie z jednostkami zajmującymi się planowaniem przestrzennym zawsze było bardzo wąskie. Przed II wojną światową postawy twórcze definiowała swoboda wymiany poglądów i podróżowania po Europie oraz powszechna w prowincjonalnych środowiskach twórczych równoprawność nurtów urbanistycznych, obejmujących awangardę, prądy reformatorskie oraz tradycjonalistyczne. Działalność planistyczna w ramach samorządu miejskiego miała charakter autonomiczny (co m. in. wynikało z połączenia funkcji: naczelnika Wydziału Rozbudowy oraz radcy zarządu miasta) i zakładała wzajemne uznanie kompetencji urbanistów i władz komunalnych. Pomocą w podejmowaniu decyzji były regularne „konsultacje społeczne” w formie ankiet poprzedzających proces opracowania poszczególnych zagadnień do studiów planu, a także prezentacja postępu prac podczas sesji rady miasta oraz wystaw i wykładów organizowanych dla mieszkańców Poznania. Przedstawiciele miejscowego środowiska bez kompleksów uczestniczyli w ogólnopolskich dyskusjach fachowych i włączali się w kształtowanie rozwiązań normatywnych (np. projekt norm zieleni opracowany w poznańskiej pracowni urbanistycznej).

W analizowanym okresie czasowo działali w Poznaniu wybitni lub uznani projektanci: na początku XX wieku delegowany przez władze państwowe H. J. Stübben – niekwestionowany autorytet praktycznej niemieckiej urbanistyki przełomu wieków. W okresie międzywojennym Poznań planowali (dzięki udziałowi w konkursie z 1931 roku na rozbudowę Poznania) urbaniści związani z kolejnymi edycjami planu ogólnego Warszawy, wytyczającego kierunki rozwoju planowania przestrzennego w międzywojennej Polsce (S. Flipkowski, J. Reński, J. Graeffe, A. Jawornicki). W latach 30. bezapelacyjnym liderem planowania przestrzennego w Poznaniu stał się W. Czarnecki, wywodzący się z kręgu urbanistyki lwowskiej, konstytuującej się pod wpływem C. Sitté'go. W czasie okupacji środowisko projektantów zostało całkowicie wymienione. Plany wzorcowego miasta nazistowskiego opracowali W. Bangert oraz H. B. Reichow, H. F. Wiepking-Jürgensmann („naczelnicy” projektanci III Rzeszy, a dwaj ostatni po 1945 roku czołowi urbaniści w RFN). Po II wojnie światowej plany Poznania lub jego fragmentów projektowali lub je konsultowali L. Tomaszewski, J. Buszkiewicz, H. Adamczewska-Wejchert, L. Dąbrowski, B. Malisz, H. Skibniewska, S. Gzell – uznani urbaniści, głównie środowiska warszawskiego. Udział osobowości twórczych stwarzał nowe perspektywy analizy przestrzeni miasta, zapewniał

dopływ zróżnicowanych idei urbanistycznych, co przypominało wcześniejszą strategię planowania urbanistycznego miasta prowincjonalnego.

Po II wojnie światowej niesprzyjające warunki dla praktyki urbanistycznej stworzyły: ideologiczne uwarunkowania planowania przestrzennego z planowaniem miejscowym podporządkowanym władzy centralnej, odgórnie narzucane, wiodące koncepcje przestrzenne, reglamentowany dostęp do osiągnięć światowej urbanistyki, narzucone technologie budowlane, masowa produkcja projektów dla anonimowych użytkowników, coraz sztywniejszy system norm i normatywów oraz nieustannie zmieniające się organizacyjne ramy działania jednostek zajmujących się planowaniem miasta. Po ustąpieniu skrajnie opresyjnego stalinizmu polscy (w tym i poznańscy) planiści i architekci utożsamili się ideami radykalnego funkcjonalizmu, który wówczas na Zachodzie wchodził w fazę schyłkową, nie poddając krytycznej analizie jego dotychczasowych dokonań. Natomiast socrealizm odrzucono natychmiastowo bez oceny jego niejednoznacznego, szczególnie w dziedzinie urbanistyki, dorobku. Miejskowe środowisko praktycznie wycofało się z ogólnopolskich dyskusji dotyczących urbanistyki, ograniczając się do prezentacji konkretnych rozwiązań, głównie zresztą na łamach czasopism lokalnych. Narastał rozdźwięk między oceną własnego dorobku oraz diagnozą stanu zagospodarowania przestrzennego miasta. Symbolem tej ambiwalencji stał się plan ogólny z 1994 roku, w którym planiści z Miejskiej Pracowni Urbanistycznej odrzucili „własne” koncepcje rozbudowy miasta aplikowane w latach 70.

Procedury planowania miasta w 1. i 2. połowie XX wieku i jej skutki

Już na początku XX wieku, dzięki planom strefowym zatwierdzonym w latach 1905 i 1914 uruchomiona została w Poznaniu procedura polegająca na ciągłości procesu planowania, przez stałą weryfikację obowiązującego planu i pracy nad kolejnym dokumentem. Nad jego modyfikacjami i zgodnym z projektem wdrażaniem czuwała komisja, na której czele stał H. J. Stübben, autor planu.

Po odzyskaniu niepodległości mniej restrykcyjne podejście do prawa spowodowało, że Poznań przez prawie półwiecze, między 1914 a 1962 rokiem (poza okresem okupacji hitlerowskiej), rozwijał się bez obowiązującego planu ogólnego. „Rozporządzenie o prawie budowlanym i zabudowaniu osiedli” z 1928 roku umożliwiło wyjątkową procedurę rozbudowy miasta w oparciu o plany szczegółowe. W Poznaniu owa praktyka okazała się na dekady normą. Jednak warunkiem jej skuteczności była spójność „bieżących” planów szczegółowych z koncepcją planu ogólnego. Ta metoda umożliwiała nawet bardziej elastyczne reagowanie na aktualne możliwości i potrzeby miasta niż zatwierdzony przez władze państwowe akt prawny. Jednak niezbędnym elementem takiej praktyki były partnerskie relacje między władzą samorządową a urbanistami i wzajemne uznanie kompetencji.

Przepisy rozporządzenia z 1928 roku obowiązywały do roku 1961, gdy uchwalono *Ustawę o planowaniu przestrzennym*. Jednak już wcześniej, po likwidacji samorządu miejskiego w 1950 roku, gdy planowanie przestrzenne przeszło we władanie państwa, spójność tej „tymczasowej” procedury została zachwiana, poprzez odgórnie narzucane decyzje lokalizacyjne. W tej sytuacji zatwierdzenie w 1962 roku *Planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Poznania* umożliwiło spójny rozwój miasta, pogrążającego się w latach 50. w regresie urbanistycznym. Niestety uchwalenie podporządkowanych mu planów szczegółowych dzielnic, sporządzonych dla odległych perspektyw realizacyjnych, usztywniło procedury planistyczne, zamrażając możliwości adaptacyjne miasta w zmieniającej się sytuacji gospodarczej, społecznej i artystycznej. Paradoksalnie szkody poczynione w przestrzeni Poznania w okresie „planowym” (wyprzedzające wyburzenia, wycinkowe realizacje większych zespołów) są zapewne większe niż w czasie, gdy miasto rozwijało się „spontanicznie”, jednak pod nadzorem urbanistów zajmujących się planem ogólnym.

Odebranie rangi dokumentu planistycznego studiom kierunków i uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego przeprowadzone po transformacji ustrojowej nie uelastyczyło procesu rozwoju miasta, a wobec podległości komunalnych urbanistów wobec władzy samorządowej wręcz przyczyniło się do dalszej erozji przestrzeni miejskiej.

Projektowanie kontekstualne jako czynnik weryfikacji koncepcji planistycznych w praktyce urbanistycznej miasta prowincjonalnego

Już w koncepcjach przestrzennych Stübbera ujawnił się wątek, stanowiący jeden z podstawowych motywów planowania miejscowego w Poznaniu. Polegał on na twórczym wykorzystaniu szeroko rozumianego kontekstu. Wynikał zarówno z rozwoju postawy twórczej urbanisty ewoluującej pod wpływem teorii urbanistyki C. Sitté, jak i z konieczności twórczej adaptacji stanu istniejącego na skutek szczyptych środków przeznaczonych na rozbudowę miasta.

Tendencja korzystania z kontekstu, a w konsekwencji wzmocnienia w procesie planowania indywidualnych cech przestrzeni miasta, współgrała kierunkami propagującymi „swojskość” w architekturze, które ujawniły się na przełomie XIX i XX wieku w reakcji na transkulturowy charakter historyzmu. W krajach Europy Środkowo-Wschodniej, które po I wojnie światowej odzyskały wolność, ta pochwała lokalności była także jedną ze strategii manifestowania uzyskanej niezależności.

Według urbanistów działających w Poznaniu w okresie międzywojennym (np. S. Filipkowskiego oraz W. Czarneckiego) korzyścią z planowania zgodnego z *genius loci* miasta była jego efektywność, wynikająca ze spójności planowanej struktury urbanistycznej z właściwościami przestrzeni. W ramach tej postawy twórczej podstawową zasadą działania była raczej reforma, a nie rewolucyjna przebudowa zastanej tkanki urbanistycznej. „Praktycystyczna” postawa twórcza przyczyniała się w okresie międzywojennym do formułowania progresywnych koncepcji urbanistycznych, w których łączono nowatorstwo z analizą przestrzenną konkretnego miasta (np. *Warszawa Funkcjonalna*, Poznań – „idealne” miasto - ogród).

Kulminacją kontekstowego kształtowania przestrzeni Poznania była realizacja w okresie totalitaryzmu wielkoprzestrzennego systemu zieleni, wpisującego miasto w system przyrodniczy regionu jako rodzaj specyficznej jednostki krajobrazowej, stanowiąca podsumowanie prac koncepcyjnych prowadzonych w Poznaniu od początku XX wieku. Warstwa merytoryczno-formalna koncepcji systemu zieleni wynikała z idei ruchu „miast-ogrodów”, miasta jako dzieła sztuki oraz metod urządzania terenów zieleni jako plastycznego elementu krajobrazu w oparciu o staranne studia przyrodnicze i kompozycyjne. Bezpośrednio po II wojnie światowej, zaakceptowano wprowadzone w czasie okupacji zasady urządzania zieleni oraz idee dotyczące roli miasta w krajobrazie, zastępując ich „nadbudowę” treściami ideologii komunistycznej. Dzięki temu nawet w trudnym okresie odbudowy po zniszczeniach wojennych realizowano system w bezprecedensowy sposób podnoszący jakość przestrzeni miejskiej.

Należy jednak pamiętać, że w innych aspektach planowania urbanistycznego ideologie totalitarne były akontekstualne – wskazując w przestrzeni miasta przodujące warstwy narodowościowe czy społeczne oraz piętnując niepożądane. Planowanie wykluczające prowadziło do zaniedbania czy niekorzystnych przekształceń struktur przestrzennych związanych z piętnowaną grupą (np. dzielnic wczesnośredniowiecznych świadczących o polskości miasta w okresie panowania Niemiec, czy śródmieścia – siedliska wrogich postępowi społecznemu kamieniczników w okresie Polski Ludowej).

Niestety po epizodzie socrealizmu, funkcjonalizm w urbanistyce i modernizm w architekturze powróciły już w innej roli niż w okresie międzywojennym, czy bezpośrednio po II wojnie światowej, gdy nurty awangardowe istniały obok ruchów reformatorskich, a nawet tradycjonalistycznych, wzajemnie się regulując. W połowie lat 60. W. Czarnecki

recenzując wytyczne do planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego XIX-wiecznego śródmieścia Poznania (faktycznie zasadniczej jego przebudowy), przytoczył liczne argumenty przemawiające za ostrożniejszym obchodzeniem się z tradycyjną tkanką urbanistyczną i jej społecznością. Współgrały one z kontestacją zasad i metod funkcjonalistycznej przebudowy miast, coraz wyraźniej zaznaczających się na Zachodzie od początku lat 60. Moment ten mógł w Poznaniu stanowić powrót do „pozytywistycznej” praktyki urbanistycznej miasta prowincjonalnego, polegającej na łączeniu i przetwarzaniu rozmaitych idei, których oparty na racjonalnych przesłankach wybór i zakres wynikałby z analizy szeroko pojętego kontekstu.

„Studium przypadku” rozwoju urbanistycznego Poznania opisując wielowątkowość polskiej szkoły budowy miast, ukazuje potencjał tej różnorodności, stanowiący twórczy wkład środowisk prowincjonalnych w rozwój polskiej urbanistyki. Wyniki badań przedstawione w monografii *Urbanistyka Poznania w XX wieku. Przestrzeń, ludzie, idee* można uznać za przydatne dla rozwoju dyscypliny naukowej architektura i urbanistyka, a w szczególności jednej z jej specjalności naukowych jaką jest historia urbanistyki.

MOŻLIWOŚCI WYKORZYSTANIA OSIĄGNIĘTYCH WYNIKÓW

Monografia zawierająca przekrój rozwoju przestrzennego Poznania w XX wieku stanowi materiał informacyjny dla profesjonalistów z różnych dziedzin zajmujących się planowaniem urbanistycznym i projektowaniem architektonicznym, władz samorządowych oraz obywateli miasta zainteresowanych udziałem w jego rozwoju. Jej elementy były zresztą już wielokrotnie prezentowane w Poznaniu, w ramach fachowych i społecznych forów naukowych oraz popularyzatorskich. Uzyskane wyniki badań znajdują także zastosowanie w procesie dydaktycznym.

Praca może zostać także wykorzystana jako punkt wyjścia do sformułowania spisu elementów krystalizujących plan miasta, które powinny podlegać ochronie konserwatorskiej w ramach listy dóbr kultury współczesnej stanowiącej załącznik do „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego m. Poznania”. Należy tu przede wszystkim wskazać system zieleni miasta i jego poszczególne elementy. Powinny być skuteczniej chronione, jednak w sposób umożliwiający ich ewolucję i konieczny rozwój, w odpowiedzi na zmieniające się uwarunkowania środowiskowe, społeczne, przestrzenne oraz ekonomiczne. Wymagania te spełnia ochrona w ramach listy dóbr kultury, dzięki bardziej otwartej formule niż wpis do rejestru zabytków, wynikającej z powiązania z ustawicznym procesem planowania miasta. Warunkiem jest jednak sprecyzowanie wartości chronionych i konsekwentne ich uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Monografia *Urbanistyka Poznania w XX wieku. Przestrzeń, ludzie, idee* może także wesprzeć proces przywracania zasad ciągłości tradycji osiedleńczej we współczesnym planowaniu urbanistycznym. Wyznacznikami tej tradycji w Poznaniu były m. in.: rozbudowana infrastruktura społeczna miasta, kompozycyjna i kompensacyjna funkcja systemu zieleni, adaptacja „śladów historii” zarówno rozwoju w skali miasta jak i jego części, kształtowanie atrakcyjnych wizualnie i funkcjonalnie scenerii miejskich (architektonicznych i krajobrazowych). Przykładowo przywrócenie historycznych metod projektowania i urządzania zieleni miejskiej w połączeniu z zasadami zrównoważonego rozwoju, powinno korzystnie wpłynąć spójność kompozycyjną, zróżnicowanie, ciągłość i dostępność systemu przyrodniczego miasta, mającego wpływ nie tylko na jakość życia mieszkańców, ale także na odporność struktury na wpływ środowiska.

5. OMÓWIENIE POZOSTAŁYCH OSIĄGNIĘĆ NAUKOWO – BADAWCZYCH

a. GŁÓWNE KIERUNKI BADAŃ:

Historia architektury i urbanistyki:

- Historia i teoria urbanistyki XX wieku w Poznaniu i Polsce (podsumowana monografią habilitacyjną)
- Historia i teoria planowania przestrzennego i architektury zespołów rezydencjonalno-folwarcznych w Wielkopolsce od połowy XVIII wieku (podsumowana dysertacją doktorską)
- Dokumentacja i badanie twórczości architektów środowiska poznańskiego od połowy XIX wieku
- Historia wyższego szkolnictwa architektonicznego w Poznaniu od połowy XX wieku.

Problematyka zabytkoznawcza:

- Zagadnienia kryteriów wyboru zespołów i struktur urbanistycznych XX wieku do ochrony konserwatorskiej
- Dokumentacja oraz inwentaryzacja zabytków budownictwa, architektury i budownictwa ludowego – prace związane przede wszystkim (choć nie wyłącznie) z zatrudnieniem w Muzeum Narodowym Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie oraz pracą dydaktyczną na Wydziale Architektury PP
- Studia i ekspertyzy zabytkoznawcze

b. OD 1984 – 1993 ROKU. OD UKOŃCZENIA STUDIÓW DO PODJĘCIA PRACY W INSTYTUCIE ARCHITEKTURY I PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO NA WYDZIALE BUDOWNICTWA ŁĄDOWEGO POLITECHNIKI POZNAŃSKIEJ.

W 1986 roku obroniłam w Instytucie Architektury i Planowania Przestrzennego na Wydziale Budownictwa Łądowego Politechniki Poznańskiej projekt dyplomowy magisterski pod tytułem *Uzupełnienie tkanki miejskiej centrum Poznania w rejonie ulicy 27 Grudnia – Teatr Polski*, opracowany pod kierunkiem mgr inż. arch. Jerzego Gurawskiego. Wybrany temat pracy sygnalizował zainteresowanie przestrzenią historyczną i zabytkową. Przedmiotem projektu i towarzyszącego mu pisemnego opracowania analitycznego była rewitalizacja kwartału zabudowy śródmiejskiej między ulicami 27 Grudnia, 3 Maja i Mielżyńskiego, częściowo przekształconego w wyniku odbudowy po zniszczeniach wojennych, a następnie w latach 70. fragmentarycznie wyburzonego na skutek obowiązujących wówczas planów przebudowy XIX-wiecznego centrum Poznania. Elementem opracowania była także rozbudowa gmachu zabytkowego Teatru Polskiego.

W 1986 roku podjęłam pracę na stanowisku asystenta w Muzeum Narodowym Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego (MNRiPR) w Szreniawie pod Poznaniem w Pracowni Dokumentacji Budownictwa Folwarcznego. Zorganizowano ją w 1986 roku dla realizacji resortowego programu naukowo-badawczego *Dokumentacja naukowa wielkoobszarowego budownictwa rolniczego i przemysłu rolno-spożywczego* finansowanego przez Ministerstwo Rolnictwa, Leśnictwa i Gospodarki Żywnościowej. Po transformacji ustrojowej grant kontynuowany pod nazwą *Monitoring zabytkowych obiektów budownictwa folwarcznego i przemysłu rolno-spożywczego. Ich ochrona i wykorzystanie*, finansowany był przez Komitet Badań Naukowych. Prace rozpoczęte w 1986 roku Wielkopolsce, stopniowo obejmowały terytorium całego kraju. Polegały na dokumentacji zespołów i obiektów budownictwa folwarcznego oraz przemysłu rolno-spożywczego przy pomocy *Kart Ewidencyjnych Zabytków Architektury i Budownictwa* (tzw.

Białych Kart) w oparciu o instrukcję Ośrodka Dokumentacji Zabytków (ODZ, obecnie Narodowy Instytut Dziedzictwa-NID) w Warszawie.

W ramach etatu w pracowni zajmowałam się typowaniem zespołów i obiektów do ewidencji (na podstawie wizji lokalnych oraz kwerendy archiwów wojewódzkich konserwatorów zabytków), szkoleniem zleceniobiorców działających w terenie oraz kontrolą wykonanych przez nich prac. Przystosowałam do specyfiki tematu oraz rozszerzyłam o zagadnienia opisu funkcji i kompozycji zespołów rezydencjonalno-folwarcznych instrukcję *Zasady wypełniania Białej Karty* ODZ.

W latach 1986-1991 w zespołach (z Lubomirą Bobrowską oraz Magdaleną Jarzewicz) wykonałam ok. 100 *Kart Ewidencyjnych Zabytków Architektury i Budownictwa* (Białych Kart) założeń rezydencjonalno-folwarcznych i obiektów budownictwa folwarcznego (budynek inwentarskie, magazynowe, przemysłowe i mieszkalne) położonych na terenie ówczesnych województw poznańskiego i pilskiego.

Podjęłam także badania nad historią zespołów rezydencjonalno-folwarcznych w Wielkopolsce, ich rozplanowaniem oraz budownictwem i architekturą. Studia oparłam m. in. na autopsji kilkuset założeń wizytowanych w ramach obowiązków w Pracowni Budownictwa Folwarcznego, własnych pracach ewidencyjnych *in situ*, analizie kilku tysięcy Białych Kart opracowanych przez wykonawców współpracujących z MNRiP-R w Szreniawie oraz kwerendzie w literaturze i archiwach. W latach 1992-1993 w ramach przygotowań do publikacji przez Muzeum w Szreniawie serii *Dawne budownictwo folwarczne* opracowałam wstępne wersje katalogów zespołów folwarcznych dla kilku gmin ówczesnego województwa leszczyńskiego z powiatów gostyńskiego, kościańskiego i leszczyńskiego. Podsumowaniem tego etapu mojej działalności zawodowej okazała się publikacja: G. Kodym-Kozaczko (opracowanie), J. Goszczyńska (redakcja), *Majątki wielkopolskie. Tom 1. Powiat gostyński*, wydana w 1994 roku przez Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego, w serii *Dawne budownictwo folwarczne*, pod redakcją Jana Skuratowicza.

c. 1993 – 2003. OD ZATRUDNIENIA NA POLITECHNICIE POZNAŃSKIEJ DO OBRONY DOKTORATU. DYSERTACJA DOKTORSKA

W 1993 roku podjęłam pracę na stanowisku asystenta stażysty, od października 1994 roku na stanowisku asystenta w Instytucie Architektury i Planowania Przestrzennego na Wydziale Budownictwa Politechniki Poznańskiej, w Zakładzie Historii Architektury i Urbanistyki kierowanym przez dr hab. Teresę Jakimowicz. Powierzone mi zajęcia dydaktyczne obejmowały historię architektury i urbanistyki (laboratoria i semina), modernizację zabytków (ćwiczenia projektowe) oraz inwentaryzację zabytków (zajęcia terenowe w ramach praktyk studenckich).

W problematykę zabytkoznawczą w tym okresie wpisywała się opieka nad zajęciami terenowymi - praktykami inwentaryzacyjnymi organizowanymi przez Zakład Historii Architektury dla studentów IV roku kierunku Architektura we współpracy z państwową służbą ochrony zabytków. Kierowałam inwentaryzacją pomiarową kamienic na Starym Mieście w Toruniu, zamku w Osiecznej, XIX-wiecznej zajezdni tramwajowej na ul. Gajowej w Poznaniu. Opracowana dokumentacja przekazywana była właściwym wojewódzkim lub miejskim konserwatorom zabytków.

W studium historyczno-architektonicznym *Rekonstrukcja pocysterskiego kościoła w Bierzwniku* wykonanym pod kierunkiem Jarosława Jarzewicza z Instytutu Historii Sztuki UAM dla WKZ w Gorzowie Wielkopolskim (1995) opracowałam rysunki architektoniczne odtwarzające pierwotną formę świątyni z przełomu XIII i XIV wieku, wielokrotnie

przebudowywanej po sekularyzacji obiektu w XVI wieku, następnie zdewastowanej i częściowo spalonej w XIX wieku (makieta M. Kozaczko).

Jednocześnie kontynuowałam studia nad historią planowania i budownictwa wielkopolskich majątności do 1939 roku. W 1997 roku byłam stypendystką programu Erasmus na Wydziale Budownictwa na Uniwersytecie w Pawii (Włochy). Prowadziłam podstawowe badania (kwerendy biblioteczne i archiwalne, analizy *in situ*) dotyczące rozwoju kompozycji, funkcji, konstrukcji i formy wielkotowarowej zabudowy gospodarczej na terenach wiejskich w północnej i środkowej Italii, uzupełniające tło badań dotyczących Wielkopolski. Równocześnie gromadziłam materiały dydaktyczne do zajęć z dziedziny historii architektury i urbanistyki oraz modernizacji zabytków.

Dysertację doktorską zatytułowaną *Układy przestrzenne zespołów rezydencjonalno-folwarcznych w Wielkopolsce. Wartości kompozycyjne i ideowe* opracowaną pod kierunkiem dr hab. Teresy Jakimowicz obroniłam w 2003 roku przed Radą Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej. Ramy czasowe opracowania obejmowały okres od 2 połowy XVIII wieku do 1945 roku. Obszar terytorialny stanowiła część Wielkopolski włączona do Prus w wyniku traktatu wiedeńskiego (1815). Badania oparto na analizie materiału źródłowego w postaci archiwalnych planów, wizji i inwentarzy, pruskich map sztabowych w skali 1:25 000 dokumentacji zgromadzonej w archiwum Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (Białe Karty, studia historyczno-architektoniczne rezydencji, studia parków) oraz czasopism rolniczych, poradników budowlanych i ogrodniczych dla ziemian, podręczników agronomicznych, publikowanych od końca XVIII wieku i odnotowanych w wielkopolskich bibliotekach prywatnych i instytucjonalnych.

System przestrzenny zespołów rezydencjonalno - folwarcznych w Wielkopolsce powstawał od 2-4 ćw. XIX wieku, na częściowo przekształconym jeszcze w 2 połowie XVIII wieku (przez tzw. wielkopolski model gospodarczy) średniowiecznym układzie osadniczym. Na jego kształt wpłynęły pruskie ustawy uwłaszczeniowe (zainicjowane w 1823 roku), prawo budowlane (wprowadzone w Prowincji Poznańskiej w 1846 roku), rywalizacja narodowa między Polakami i Niemcami (walka o ziemię), wielkopolski etos pracy organicznej, odpowiedzialność za ojczysty krajobraz, europejski poziom rozwoju rolnictwa osiągnięty w 4 ćw. XIX wieku i funkcja spichlerza Rzeszy, inspiracje płynące z europejskich centrów naukowych (agronomia, budownictwo) i artystycznych (projektowanie krajobrazu, architektura i budownictwo).

Teza pracy brzmiała: zespół rezydencjonalno-folwarczny w Wielkopolsce jest strukturą przestrzenną o uwarunkowanej wymogami funkcji trójstopniowej kompozycji obejmującej: (1) planowanie majątności w skali wieloprzestrzennej, (2) kompozycję poszczególnych zespołów, (3) architekturę i detal obiektów tworzących poszczególne zespoły.

W sferze kształtowania przestrzeni gospodarczej skutkiem pruskiego ustawodawstwa „ku podniesieniu kultury rolnej” była powszechna przebudowa wsi folwarczno – chłopskich oraz reorganizacja układu ziem uprawnych. Przy okazji uwłaszczenia oraz wprowadzania nowych technik uprawy i hodowli w postaci gospodarstwa wielopolowego płodozmiennego właściciele ziemscy w Wielkopolsce częstokroć realizowali idee upiększania krajobrazu, m. in. przy pomocy rozbudowanej struktury zieleni użytkowej (m. in. pasów wiatrochronnych). Inicjatorem zasadniczej przebudowy gospodarstwa połączonej z jego estetycznym ulepszeniem był D. Chłapowski. Czerpał wzorce z Wielkiej Brytanii, szczególnie z poznanych podczas podróży edukacyjnej majątków reformowanych przez J. C. Loudona oraz upiększanych przez H. Repton. W ten sposób przebudowane i ulepszone pod względem krajobrazowym zostały dobra: Turew, Gogolewo, Gaj Mały, Chobienice, Chociszewice i wiele innych. Ziemianie pochodzenia niemieckiego chętniej korzystali z mniej wyrafinowanych modeli przebudowy gospodarstw wypracowanych przez agronomów. Druga ćwierć XIX wieku była też okresem intensywnego przekształcania

układów wsi chłopsko – folwarcznych, polegającego na rozdzieleniu wcześniej przemieszanej własności pańskiej i włościańskiej. W realizacji nowej zabudowy chłopskiej stosowane były m. in. racjonalne wzorce kolonizacji fryderycjańskiej.

Następnym etapem formowania modelu wielkopolskiego zespołu rezydencjonalnego był proces normalizacji rozplanowania podwórz folwarcznych, który przebiegał w 2 i 3 ćwierci XIX wieku. Początkowo realizowano rozmaite plany dziedzińców gospodarczych, inspirowane przeważnie poradnikami angielskimi i ich spolszczonymi redakcjami. Dopiero w końcu 3 ćwierci XIX wieku ostatecznie zwyciężył prostokątny układ podwórza, z ustalonym względem stron świata i kierunku przeważających wiatrów (wymogi ochrony przeciwpożarowej i mikroklimatyczne) położeniem budynków gospodarskich (stodół, spichlerzy, budynków przemysłu rolno-spożywczego, stajni, obór i chlewni, warsztatów, wiat i in.).

Badania obejmowały także problematykę rozwoju funkcji, konstrukcji i formy budownictwa gospodarskiego i mieszkalnego. W 2 i 3 ćwierci XIX wieku oprócz budownictwa wernakularnego w zabudowie gospodarczej stosowano elementy kostiumów historycznych. W 4 ćwierci XIX wieku polscy ziemianie działając w trudniejszych realiach ekonomicznych niż Niemcy ostrożniej inwestowali w zabudowę gospodarczą, starając się nie dopuścić do zadłużenia gospodarstwa. Wznoszono budynki głównie o formach industrialnych, wprowadzano nowe materiały budowlane i konstrukcje, pozwalające przekrywać większe kubatury. Polscy ziemianie podejmowali także próby stosowania (głównie w budownictwie mieszkaniowym) „stylu krajowego”, zdefiniowanego w publikacji księcia Z. Czartoryskiego jako metoda ochrony rodzimego krajobrazu.

Ilustrację poruszanych w rozprawie zagadnień stanowił katalog wybranych majątności, szczegółowo opisanych oraz zilustrowanych autorskimi oraz archiwalnymi rysunkami i fotografiami.

Wyniki badań przedstawionych w dysertacji doktorskiej były w latach 2003-2007 prezentowane podczas cyklicznych Seminariów *Dwór polski. Zjawisko historyczne i kulturowe* organizowanych przez Oddział Kielecki Stowarzyszenia Historyków Sztuki, następnie publikowane w podsumowujących je wydawnictwach, a także podczas 12 konferencji Grupy Roboczej Polskich i Niemieckich Historyków Sztuki i Konserwatorów Zabytków *Majątki ziemskie na obszarze wspólnego dziedzictwa polsko-niemieckiego – problemy rozwoju, degradacji i konserwacji* (2005) i zamieszczone w wydawnictwie „*Landgüter in den Regionem des gemeinsamen Kulturerbes von Deutschen und Polen – Entstehung, Verfall und Bewahrung*” (2007).

W tym czasie w zespole z architektem Mieczysławem Kozaczko zajmowałam się także projektowaniem obiektów architektonicznych oraz adaptacją obiektów zabytkowych do nowych funkcji.

d. OD 2003 ROKU. DZIAŁALNOŚĆ PO DOKTORACIE

- **DZIAŁALNOŚĆ BADAWCZA ZWIĄZANA Z PROBLEMATYKĄ URBANISTYKI I ARCHITEKTURY POZNANIA W XX WIEKU.**

Nowe pole badań naukowych, które zaowocowało monografią habilitacyjną, zainicjował projekt zespół *Architektura i urbanistyka Poznania ok. 1900-1990*, realizowany w latach 2001-2003 w Instytucie Architektury i Planowania Przestrzennego WA PP przez zespół badawczy pod kierunkiem dr hab. Teresy Jakimowicz z Zakładu Historii Architektury i Urbanistyki w składzie: Hanna Grzeszczuk-Brendel, Gabriela Klause, Grażyna Kodym-Kozaczko, Adela Nowak, Magdalena Raczkowska, Piotr Litoborski i Natalia Osyra. Grant (nr 8T07F00820) był finansowany ze środków Komitetu Badań Naukowych.

W ramach tego gremium zajęłam się problematyką planowania przestrzennego i urbanistyki Poznania w XX wieku.

Wyjściowy etap badań stanowiła ewidencja obiektów architektury, budownictwa oraz zespołów urbanistycznych przeprowadzona przy pomocy dokumentacji fotograficznej przez wykonawców projektu na terenie całego miasta. Następnie opracowano za pomocą „Kart Ewidencyjnych Zabytków Architektury i Budownictwa” według instrukcji Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków (ob. NID) dokumentację wytypowanych budynków i zespołów przestrzennych. Kolejny składnik prac badawczych stanowiły kwerendy: archiwalna i bibliograficzna, przeprowadzone w Archiwum Państwowym w Poznaniu oraz zbiorach specjalnych miejscowych bibliotek naukowych, a także w polskim czasopiśmiennictwie fachowym. Dokumentacja, licząca ponad tysiąc pozycji (Białych Kart oraz digitalizowanych archiwaliów) została zestawiona w *Bazie danych Archiwum Zakładu Historii Architektury (AZHA)*. W wyniku prac zespołu badawczego powstał kompleksowy wizerunek architektury i urbanistyki Poznania w XX wieku, stanowiący punkt wyjścia do dalszych indywidualnych badań.

Artykuł mojego autorstwa w raporcie końcowym programu badawczego nosił tytuł *Rozwój przestrzenny Poznania 1900-1990*. Dzięki analizie kolejnych planów rozbudowy (tzw. strefowych, następnie od lat 30. – ogólnych) ustalono sekwencję najważniejszych koncepcji zagospodarowania przestrzennego miasta w XX wieku. Ujawnione zostały charakterystyczne tendencje kształtowania jego przestrzeni: m. in. znaczenie opracowań J. Stübbera z początku XX wieku, następnie konsekwencje długiego okresu rozwoju miasta na podstawie planów szczegółowych bez obowiązującego planu ogólnego, czy też skutki organizacyjnej i koncepcyjnej destabilizacji planowania miasta w okresie Polski Ludowej. Jeden z rozdziałów poświęcony został analizie wpływu wiodących idei urbanistycznych XX wieku na kształtowanie koncepcji zagospodarowania przestrzennego Poznania.

Monografia podsumowująca projekt badawczy *Architektura i urbanistyka Poznania w XX wieku*, pod redakcją T. Jakimowicz, opublikowana została w 2005 roku w Wydawnictwie Miejskim w Poznaniu. Jej częścią był rozdział mojego autorstwa zatytułowany *Rozwój Poznania w planowaniu urbanistycznym w latach 1900-1990*. Na tle charakterystyki poszczególnych okresów historyczno-politycznych w dziejach Poznania w XX wiek przedstawiono opis obowiązujących i „przejściowych” planów miasta, oparty na analizie najważniejszych struktur funkcjonalno-przestrzennych miasta (systemy komunikacji, zieleni, ośrodków centralnych, zespołów mieszkaniowych, węzła wodnego Warty). Biblioteka Raczyńskich wyróżniła publikację Nagrodą im. J. Łukaszczyka za najlepszą książkę o Poznaniu wydaną w 2005 roku. W 2007 roku autorzy monografii Teresa Jakimowicz (pośmiertnie), Grażyna Kodym-Kozaczko, Hanna Grzeszczuk-Brendel, Piotr Marciniak, Gabriela Klause oraz Natalia Osyra-Kwiecińska wyróżnieni zostali nagrodą Ministra Budownictwa za publikację naukową.

W listopadzie 2005 roku w ramach zespołu badawczego z Zakładu Historii Architektury i Urbanistyki Wydziału Architektury Politechniki Poznańskiej współorganizowałam ogólnopolską konferencję *Poznań w latach 1900 - 1990. Architektura - Urbanistyka - Przestrzeń chroniona. Poznań a inne miasta Polski*. Koncepcja seminarium polegała na przedyskutowaniu wyników badań dotyczących Poznania na tle podobnej problematyki zreferowanej przez naukowców z innych ośrodków badawczych. W trzech sesjach architekturę i urbanistykę Poznania w XX wieku prezentowały referaty członków zespołu badawczego, wśród nich referat mojego autorstwa zatytułowany *Planowanie urbanistyczne Poznania w XX wieku, na tle teorii budowy miast od końca XIX wieku*.

Sprawozdanie organizatorów konferencji oraz wybrane wystąpienia zostały opublikowane w tomie 52/2007 „Kwartalnika Architektury i Urbanistyki. Teoria i historia”.

Artykuł *Planowanie urbanistyczne w Poznaniu w latach 1900-1990 a teorie budowy miast od końca XIX wieku*, podobnie jak wygłoszony podczas konferencji referat, przedstawiał ewolucję koncepcji zagospodarowania przestrzennego Poznania pod wpływem aktualnych w danym okresie idei urbanistycznych. Omówione zostały skutki implantacji w Poznaniu modelowych koncepcji urbanizacji funkcjonujących od końca XIX wieku: miasta jako dzieła sztuki (C. Sittè), urbanizacji koncentrycznej (T. Fritscha, E. Howarda), pasmowej: (N. A. Milutina, linearny system ciągły O. Hansena), „dywanowej” (E. Gloedena), organicznej (B. Reichowa), socrealistycznego miasta zwarteo oraz faszystowskiego „miasta wpisanego w krajobraz”, miasta współczesnego – Une ville contemporaine (Le Corbusiera) oraz modeli dynamicznych (np. C. A. Doxiadis).

W podobnym nurcie badań mieścił się artykuł *Warszawa w Poznaniu. Warszawskie inspiracje w planowaniu urbanistycznym Poznania w latach 30-tych XX wieku*, zamieszczony „Kwartalniku Architektury i Urbanistyki” (4/2009). Zeszyt KAIU został, z inicjatywy H. Grzeszuk-Brendel, G. Klause, G. Kodym-Kozaczko i P. Marciniaka, poświęcony urbanistycznemu i architektonicznemu dorobkowi Powszechnej Wystawy Krajowej (PWK), w 80-lecie jej organizacji w Poznaniu. Częścią PWK była Wystawa Samorządowa, w ramach której na stoisku Warszawy zaprezentowany został prawie ukończony *Plan ogólny regulacyjny stołecznego miasta Warszawy* (zatwierdzony w 1931 roku), opracowany metodą studiów funkcji miasta przez zespół pod kierunkiem S. Różańskiego. Pod względem ideowym okazał się wzorcem dla W. Czarneckiego i kierowanej przez niego Pracowni Urbanistycznej m. Poznania, powołanej w 1931 roku do opracowania ogólnego planu rozbudowy miasta.

Studia nad urbanistyką Poznania w XX wieku kontynuowałam w następnych latach. Wyniki prac prezentowane były głównie na konferencjach naukowych, z których większość miała charakter cykliczny oraz w wydawnictwach pokonferencyjnych, przeważnie o charakterze periodyków naukowych. Ich problematyka była uwarunkowana tematyką konferencji i obejmowała rozległe spektrum zagadnień: rozwój struktur funkcjonalno-przestrzennych Poznania: komunikacji, zieleni, ośrodków centralnych i przestrzeni publicznych, obszarów mieszkaniowych oraz przemysłowych, węzła wodnego rzeki Warty, wpływ rozwoju komunikacji na przestrzenie publiczne, wykorzystanie struktury fortyfikacji pruskich w planowaniu miasta; koncepcje przebudowy XIX-wiecznego śródmieścia, zagadnienia kształtowania krajobrazu miejskiego w rozwoju historycznym itp.

Publikacje w wydawnictwach konferencyjnych, z powodu ograniczonej wymogami organizatorów objętości tekstu miały przeważnie syntetyczny i podsumowujący charakter. Artykuły monograficzne, wymagające kwerend archiwalnych, bibliotecznych, a podejmujące analizę konkretnych: miejsca, zespołu urbanistycznego, struktury przestrzennej w rozwoju historycznym na tle szeroko przebadanych uwarunkowań politycznych, społecznych, gospodarczych i artystycznych ukazywały się głównie na łamach zeszytów tematycznych Kroniki Miasta Poznania, kwartalnika naukowego wydawanego pod patronatem samorządu miejskiego. W ten sposób przebadano m. in. zagadnienia: wpływu zmieniających się koncepcji rozwoju komunikacji kołowej na przestrzenie publiczne śródmieścia (na przykładzie ul. Święty Marcin, alei Marcinkowskiego oraz Alej Niepodległości), ewolucji koncepcji przebudowy węzła wodnego Warty w rejonie Poznania i ich wpływu na funkcje rzeki w przestrzeni miejskiej, rozwoju koncepcji zagospodarowania wschodniego klina miejskiego systemu zieleni, początków osiedlowego budownictwa uprzemysłowionego (na przykładzie dzielnicy Grunwald).

W tym samym okresie z Hanną Grzeszczuk-Brendel zajęłam się opracowaniem naukowym wspomnień poznańskiego architekta Władysława Czarneckiego – kierownika zespołu sporządzającego w latach 30. XX pierwszy plan ogólny Poznania. Z inicjatywą publikacji maszynopisów obejmujących aktywność architekta do 1946 roku, złożonych

w Bibliotece Raczyńskich, wystąpił Oddział Poznański SARP. W latach 2004-2008 *Wspomnienia architekta* zostały opublikowane przez Wydawnictwo Miejskie w Poznaniu w trzech tomach, następnie w 2013 roku wznowione w nowej szacie graficznej i rozszerzonym opracowaniu naukowym. Swą działalność architektoniczną i urbanistyczną W. Czarnecki przedstawił na tle politycznych, społecznych i artystycznych wydarzeń epoki w Polsce i Europie, a opis inspiracji twórczych łączył z krytyczną analizą najważniejszych tendencji ówczesnej urbanistyki. Naukowe opracowanie tekstu wspomnień, przypisów, ilustracji, artykułu monograficznego połączone z kwerendą w archiwum architekta, także przechowywanych w zbiorach specjalnych Biblioteki Raczyńskich, otworzyły nową perspektywę badań nad teorią i praktyką urbanistyki Poznania w XX wieku. Zakładała ona ocenę wpływu tzw. czynnika ludzkiego (wybitnych jednostek oraz społeczności) na kształtowanie przestrzeni miasta.

Podsumowaniem prac nad działalnością Władysława Czarneckiego była wystawa *Pracownia Urbanistyczna Miasta Poznania 1931-1939*, stanowiąca część większej ekspozycji *Poznańscy architekci Władysław i Janina Czarnecki*, zrealizowanej w Oddziale Historii Miasta Poznania Muzeum Narodowego w Poznaniu w Ratuszu Poznańskim, której kuratorkami były H. Grzeszczuk-Brendel i Grażyna Kodym-Kozaczko. Wystawa oraz promocja trzeciego tomu wydawnictwa *Wspomnienia architekta* stanowiły jedno z wydarzeń towarzyszących Kongresowi Architektury Polskiej, zorganizowanemu w 2008 roku przez Oddział Poznański SARP.

W tym samym czasie m. in. dzięki współpracy, a następnie członkostwu w Zarządzie Oddziału Poznańskiego SARP rozszerzyłam badania nad historią środowiska twórczego Poznania na okres po II wojnie światowej. Zająłam się m. in. organizacją uroczystości wręczenia Honorowej Nagrody OP SARP za całokształt twórczości i działalności społecznej, od 2004 roku przyznawanej przez gremium złożone byłych prezesów oraz kolegium sędziów konkursowych oddziału. Do tych działań włączone zostało studenckie Koło Naukowe Historii Architektury i Urbanistyki, od 2004 roku pod moją opieką działające na Wydziale Architektury PP. Stałym składnikiem uroczystości wręczenia Honorowej Nagrody OP SARP stało się opracowanie i druk syntetycznych katalogów twórczości, prezentacja w siedzibie OP SARP monograficznych – wystawy i/lub filmu. W ramach prac przygotowawczych prowadzono archiwizację dorobku twórczego laureatów, fotograficzną dokumentację ich realizacji, rejestrowano wywiady. Wygłaszane podczas uroczystości laudacje mojego autorstwa publikowane były następnie na łamach czasopism zawodowych (*ARCH*, dawniej *Informator SARP*; *Architektura*; *Informator OP SARP*). Tą drogą przebadano i popularyzowano twórczość następujących architektów: Lecha Sternala, Zygmunta Skupniewicza, Witolda Milewskiego (2004), Henryka Marcinkowskiego (2005), Aleksandra Grygorowicza (2007), Klemensa Mikuły (2008), Bogdana Celichowskiego, Wojciecha Kasprzyckiego i Włodzimierza Wojciechowskiego (2010), Barbary i Piotra Namysłów (2010), Eryka Sieińskiego, Stefana Wojciechowskiego i Grzegorza Ziemiańskiego (2012), Mariana Fikusa i Jerzego Gurawskiego (2013), Andrzeja Kurzawskiego i Wojciecha Kolesińskiego (2015) oraz Jerzego Turzenieckiego, Henryka Sufryda i Tadeusza Gałęckiego (2016). W tej grupie planistami byli Henryk Sufryd i Tadeusz Gałęcki, jednakże w twórczości wszystkich laureatów przewijały się realizacje urbanistyczne (projekty wielkich osiedli mieszkaniowych, zespołów opieki zdrowotnej, kampusów uczelni, założeń krajobrazowych itp.), więc dokumentacja i opracowanie ich dorobku poszerzała wiedzę o rozwoju urbanistycznym Poznania w XX wieku. Uzyskane materiały źródłowe stanowiły podstawę dalszych opracowań o charakterze naukowym i popularyzatorskim.

Podsumowaniem kilku lat studiów nad architektonicznym środowiskiem twórczym Poznania działającym od połowy XX wieku stała redakcja naukowa (merytoryczne opracowanie tekstu, przypisy i wstęp) wspomnień poznańskich architektów i urbanistów:

Henryka Marcinkowskiego, Witolda Milewskiego, Edmunda Pawłowicza, Reginy Pawuły-Piwowarczyk, Zygmunta Skupniewicza i Lidii Wejchert. Książka pod redakcją Danuty Książkiewicz-Bartkowiak i G. Kodym-Kozaczko opublikowana pod tytułem **Projekt-miasto. Wspomnienia poznańskich architektów 1945-2005** przez Wydawnictwo Miejskie Poznania, uzyskała doroczną Nagrodę im. J. Łukaszewicza przyznaną przez Bibliotekę Raczyńskich na najlepszą publikację o Poznaniu.

Prace redakcyjne nad wspomnieniami i badania biografii architektów zaowocowały wszechstronnym rozpoznaniem środowiska intelektualnego i twórczego Poznania w XX wieku. Powstał zbiór ponad tysiąca przypisów w postaci not biograficznych architektów, ich współpracowników (budowniczych, konstruktorów, plastyków, naukowców, polityków i samorządowców i in.), bliskich i znajomych, a także opisów działalności powiązanych z nimi instytucji, organizacji i uczelni oraz charakterystyk wydarzeń historycznych i artystycznych wpływających na losy i twórczość miejscowego środowiska.

Problematyka zabytkoznawcza wynikająca z badań prowadzonych przez pracowników Zakładu Historii Architektury i Urbanistyki była tematem zbiorowej publikacji autorstwa H. Grzeszczuk-Brendel, G. Klause, G. Kodym-Kozaczko i P. Marcinaka pod tytułem **Prolegomena do ochrony obiektów architektonicznych i zespołów urbanistycznych Poznania XX wieku** (2008, II wydanie rozszerzone 2009). Wydawnictwo reasumowało indywidualne badania własne autorów publikacji prowadzone na Wydziale Architektury PP w latach 2006-2008 pod wspólnym tytułem głównym **Kryteria oceny oraz wybór obiektów architektonicznych i zespołów urbanistycznych (1918-2000) do konserwatorskiej ochrony dóbr kultury w Poznaniu**. W ich ramach zajmowałam się problematyką: **Przestrzenne i urbanistyczne struktury miasta w latach 1900-2000**. Celem badań było sformułowanie obiektywnych przesłanek pozwalających wartościować budynki, zespoły urbanistyczne oraz systemy przestrzenne miasta powstałe w XX wieku. Opracowane kryteria miały być użyteczne przy sporządzeniu listy obiektów i założeń przestrzennych przeznaczonych do ochrony konserwatorskiej jako dobra kultury współczesnej w ramach planów zagospodarowania przestrzennego.

Do ośmiu kryteriów oceny współczesnych obiektów architektury i zespołów urbanistycznych wypracowanych w Warszawskim Oddziale SARP dodano dwa kolejne wyznaczniki: [9] kryterium reprezentatywności dotyczące obiektów będących typowymi przykładami historycznych tendencji formalnych, ideowych itp. oraz [10] kryterium konserwatorskiej autentyczności materii – dotycząc obiektów odbudowanych po II wojnie światowej. W ramach poszczególnych kryteriów ich dalsza obiektywizacja nastąpiła przez wprowadzenie stopniowości w obrębie każdego kryterium, co pozwalało na bardziej precyzyjne ustalenie rangi obiektów w skali: a/ lokalnej; b/ krajowej; c/ europejskiej lub światowej. Przyjęte zasady zostały przedyskutowane podczas ogólnopolskiego seminarium **Ochrona architektury XX wieku w Polsce**, zorganizowanego przez zespół badawczy WA PP w 2008 roku w Centrum Kultury „Zamek”. Opracowana na tej podstawie **Otwarta lista zespołów i obiektów architektonicznych Poznania z lat 1900-1989 typowanych do ochrony konserwatorskiej jako dobra kultury współczesnej**, stała się elementem ekspertyzy OP SARP w ramach konsultacji społecznych **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Poznania**. Dzięki temu niektóre z wytypowanych pozycji zostały ujęte przez MPU na liście obiektów przeznaczonych do ochrony jako dobra kultury współczesnej w ramach **Studium** zatwierdzonego w 2008 roku.

W latach 2009-2010 w ramach programu indywidualnych badań własnych zatytułowanego **Poznańska Szkoła Architektury i Urbanistyki w środowisku artystycznym Poznania w XX wieku. Dokumentacja i badanie historii szkolnictwa architektonicznego**, finansowanego przez Politechnikę Poznańską prowadziłam studia nad historią wyższego szkolnictwa architektonicznego w Poznaniu. Ich wyniki zostały podsumowane w rozdziale

Wydział Architektury w zbiorowej publikacji *Dzieje polskiego wyższego szkolnictwa technicznego w Poznaniu 1919-2009* pod red. H. Ganińskiej.

Uzupełnieniem i posumowaniem dotychczasowych badań nad zagospodarowaniem przestrzennym Poznania stał się projekt badawczy habilitacyjny *Urbanistyka Poznania w XX wieku. Przestrzeń, ludzie, idee*, finansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki. Tematyką dopełniającą była m. in. historia planowania przestrzennego w okresie okupacji hitlerowskiej. W tym okresie Poznań po rozległych rozszerzeniach, jako stolica włączonego do Rzeszy Kraju Warty, przekształcany był we wzorcowe miasto nazistowskiego Wschodu. Przeprowadzone badania wykazały, że plany i realizacje z okresu II wojny światowej zasadniczo wpłynęły na obecny charakter przestrzeni miasta, zarówno pod względem koncepcyjnym jak i realizacyjnym. Z problematyką urbanistyki niemieckiej i nazistowskiej wiązały się także analizowane w rozwoju historycznym zagadnienia kształtowania krajobrazu miejskiego. Szczegółowo opracowano także problematykę kontekstu historycznego, społecznego, artystycznego, organizacyjnego i prawnego zagospodarowania przestrzennego Poznania w poszczególnych okresach XX wieku. Efektem programu badawczego jest monografia *Urbanistyka Poznania w XX wieku. Przestrzeń, ludzie, idee* (2017), która została wskazana jako osiągnięcie naukowe w procedurze habilitacyjnej.

- **DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z PROBLEMATYKĄ ZABYTKOZNAWCZĄ**

Stała aktywność zabytkowznacza związana jest z programem dydaktycznym realizowanym na Wydziale Architektury PP. Polega na merytorycznej opiece nad grupami studentów podczas zajęć z przedmiotu „Projekt modernizacji obiektów zabytkowych”, których element stanowi m. in. dokumentacja wytypowanych obiektów współczesnej architektury i urbanistyki na „Kartach ewidencyjnych zabytków architektury i budownictwa” (tzw. Białych Kartach), a także w ramach zajęć terenowych (praktyk studenckich) obejmuje inwentaryzacje pomiarowe budynków oraz zespołów zabytkowych i historycznych. Opracowania w postaci elektronicznej i drukowanej przekazywane są właścicielom obiektów oraz właściwym konserwatorom zabytków, na których zlecenie realizowana jest dokumentacja. Indywidualnie i w zespołach z pracownikami z Zakładu Historii, Teorii i Ochrony Dziedzictwa (wcześniej Zakładu Historii Architektury i Urbanistyki) kierowałam m. in. dokumentacją pomiarową: domów przysłupowych w Bogatyni, a w Poznaniu: detali kamienic (stolarka i klatki schodowe) w dzielnicy Śródka, fortu VIIa – Strotha (z dr inż. arch. B. Świt-Jankowską, mgr Joanną Bogajewską-Danek, mgr inż. arch. Agnieszką Rumieź), klasztoru reformatów (z dr inż. arch. B. Świt-Jankowską), dziedzińców kamienic przy ul. Staszica (dr hab. Hanny Grzeszczuk-Brendel).

Domy przysłupowo-zrębowe stały się następnie przedmiotem programu badań własnych realizowanego w latach 2014-2017 na WA PP, zatytułowanego *Badania i dokumentacja wybranych zagadnień architektonicznych i przestrzennych na obszarze polskiej części Górnych Łużyc (ze szczególnym uwzględnieniem gminy Bogatynia)*. Powstało opracowanie podsumowujące wiedzę na temat domów przysłupowo-zrębowych, mające stanowić pomocniczy materiał dydaktyczny dla studentów zajmujących się w ramach zajęć projektami modernizacji tych i innych obiektów etnograficznych. Na podstawie analizy konstrukcji kilkunastu zinwentaryzowanych w Bogatyni w ramach praktyk domów poczynione zostały spostrzeżenia dotyczące rozwoju tamtejszych konstrukcji przysłupowo-zrębowych, szczególnie ustrojów ciesielskich.

Drugi nurt prac dotyczących zabytkoznawstwa wiąże się z działalnością w zarządzie Oddziału Poznańskiego SARP. W ramach Komisji Konserwatorsko-Archeologicznej opracowałam dla Miejskiego Konserwatora Zabytków ekspertyzy urbanistyczno-architektoniczne kilku obszarów miasta. Jestem także autorem studium *Szkic historyczno-urbanistyczny północnego fragmentu dawnej dzielnicy przemysłowo-portowej w Poznaniu*

stanowiącego część warunków *Konkursu na opracowanie urbanistyczno-architektonicznego projektu koncepcyjnego rejonu między ulicami: Szyperską, Estkowskiego, Garbary i Piaskową w Poznaniu* rozpisanego w 2009 roku przez Zarząd Komunalnych Zasobów Lokalowych w Poznaniu we współpracy z OP SARP.

W 2016 oraz 2018 roku zostałam wyróżniona Nagrodą Rektora PP za osiągnięcia naukowe.

• DZIAŁALNOŚĆ DYDAKTYCZNA

Obecnie prowadzę zajęcia na kierunku Architektura (wcześniej Architektura i Urbanistyka) na Wydziale Architektury Politechniki Poznańskiej. Obejmują one dwa cykle wykładów z *Historii Architektury Powszechnej i Polskiej: Barok i klasycyzm* na 3 (od 2003 roku). Semestrze oraz *Gotyk i renesans* na 2. semestrze studiów I stopnia (od 2015 roku). Na studiach inżynierskich prowadziłam, bądź prowadzę laboratoria z przedmiotu *Historia Architektury Powszechnej i Polskiej*, obejmujące okres od starożytności do połowy XX wieku, laboratorium *Historia urbanistyki* oraz autorskie seminarium z *Historii architektury polskiej XX wieku*. Na studiach II stopnia moje zajęcia dydaktyczne obejmują ćwiczenia projektowe z przedmiotu *Modernizacja obiektów zabytkowych* oraz zajęcia terenowe (praktyki) inwentaryzacyjne.

Do osiągnięć dydaktycznych zaliczam nagrody uzyskane przez studentów, za prace wykonane pod moim kierunkiem. W 2007 roku projekt A. Weryszko *Dom fotografa* otrzymał nagrodę główną XXVII edycji konkursu im. W. Czarneckiego na najlepszy studencki projekt semestralny, organizowanego przez Oddział Poznański SARP. W 2017 roku projekt zespołu L. Szulakowska, A. Pakuła, L. Smolec zdobył wyróżnienie w międzynarodowym konkursie *Wedding Oasis*, organizowanym w ramach Young Architects Competitions, a zespół Mikołaj Polański, Magdalena Priefer znalazł się wśród finalistów tej imprezy.

Jestem też promotorem lub „współpromotorem” około 40 projektów dyplomowych inżynierskich oraz około 20 projektów dyplomowych magisterskich. Dwa dyplomy magisterskie, które prowadziłam razem z dr hab. inż. arch. Teresą Bardzińską-Bonenberg zostały wyróżnione: w konkursie: *Moja Wielkopolska* Towarzystwa Urbanistów Polskich (autor J. Paradowska *Rewitalizacja dawnego koryta Warty w rejonie Grobli, Chwaliszewa i Starego Portu*) oraz konkursie *Nagroda miasta Poznania za wyróżniającą się pracę magisterską* (K. Kozub *Dawna Gazownia Miejska w Poznaniu – rewitalizacja urbanistyczna i architektoniczna*).

Od 2004 roku jestem opiekunem studenckiego Koła Naukowego Historii Architektury i Urbanistyki, które zajmuje się głównie, choć nie wyłącznie dokumentacją i popularyzacją twórczości architektów i urbanistów środowiska poznańskiego. Członkowie Koła działający pod moim kierunkiem we współpracy ze Stowarzyszeniem Architektów Polskich oraz Wielkopolską Okręgową Izbą Architektów są współorganizatorami uroczystości wręczenia dorocznej Honorowej Nagrody Oddziału SARP, przygotowując wystawy twórczości laureatów, katalogi ich twórczości, filmy i oprawę graficzną wernisaży.

Koło zorganizowało także inne wystawy i prezentacje poświęcone historii architektury i urbanistyki Poznania w Muzeum Narodowym, Urzędzie Miejskim oraz dotyczące inwentaryzacji oraz adaptacji zabytkowych domów przysłupowych w Bibliotece Miasta i Gminy oraz Urzędzie Miasta i Gminy w Bogatyni i in. Uczestniczyło także w ramach współpracy z Oddziałem Rewitalizacji UM i samorządem pomocniczym osiedla Osiedla Ostrów Tumski-Śródka-Zawady-Komandoria w pilotażowym etapie programu *Miejskiego Programu Rewitalizacji*. Współpracuje także z Wydawnictwem Miejskim Poznania – przygotowując oprawę promocji publikacji poświęconych urbanistyce i architekturze Poznania.

Członkowie KNHAIU biorą też czynny udział z referatami w cyklicznych konferencjach naukowych kół studenckich i doktorantów, takich jak: *Międzynarodowe Konferencje Studenckich Kół Naukowych „Trendy naukowe młodzieży akademickiej”* (Akademia Podlaska w Siedlcach), *Ogólnopolskie Konferencje Studenckich Kół Naukowych Uczelni Technicznych* (Politechnika Koszalińska), *Ogólnopolskie Seminaria Studentów Architektury „Łódź U Like”* (Instytut Architektury i Urbanistyki Politechniki Łódzkiej), *Poznańskie Festiwale Nauki i Sztuki*, konferencja naukowa *Rewitalizacja. Między teorią a praktyką. Vol. 2* (Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Wrocławskiego). Członkowie koła, pod moją opieką naukową, opublikowali kilkadziesiąt artykułów w wydawnictwach pokonferencyjnych (Akademii Podlaskiej w Siedlcach; Wydawnictwa Uczelnianego Politechniki Koszalińskiej; Politechniki Łódzkiej) a także w Zeszytach Naukowych Politechniki Poznańskiej - Seria Architektura i Urbanistyka oraz w Kronice Miasta Poznania.

Film *Roger Ślawski and his era* opracowany i wyprodukowany w związku z udziałem KNHAIU w I konferencji *Roger Ślawski i jego epoka* (2017) został włączony do międzynarodowego programu badawczego: *Imperial Affinity: Strasbourg and Poznan regarding unwanted German Heritage (Imperiale Wahlverwandschaften: Straßburg / Posen und ein ungewolltes deutsches Kulturerbe)*, realizowanego w WA PP.

Od 2008 roku wykładam także przedmiot *Historia urbanistyki* na pierwszym semestrze kierunku Gospodarka Przestrzenna na Wydziale Inżynierii Środowiska i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu.

W 2015 roku otrzymałam Medal Komisji Edukacji Narodowej za szczególne zasługi dla oświaty i wychowania.

• DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACYJNA I SPOŁECZNA

Brałam udział w organizacji Konferencji Naukowej Zakładu Historii Architektury i Urbanistyki WA PP: *Poznań w latach 1900 – 1990. Urbanistyka – Architektura – Przestrzenie chronione. Poznań a inne miasta Polski* (2005). We współpracy z Wielkopolską Izbą Budownictwa przygotowałam pierwszą i drugą konferencję dla młodzieży z cyklu *Roger Ślawski i jego epoka*, które odbyły się w latach 2017 i 2018 w Poznaniu. Zorganizowałam też kilka wystaw projektów studenckich oraz poplenerowych – poświęconych praktykom inwentaryzacyjnym, m. in. w Urzędzie Miejskim Poznania, w Bogatyni (Urząd Miasta i Gminy oraz biblioteka publiczna).

Od 2004 roku działam na rzecz środowiska architektonicznego w Oddziale Poznańskim SARP, a od 2006 jestem członkiem jego zarządu. W jego ramach zajmuję się dokumentacją i popularyzacją dorobku poznańskiego środowiska twórczego oraz problematyką zabytkoznawczą. Dotychczas z Kołem Historii Architektury i Urbanistyki, którym się opiekuję przygotowałam m. in. 10 edycji Honorowej Nagrody Oddziału Poznańskiego SARP (2004-2017), wystawę Pracowni Urbanistycznej Miasta Poznania w Oddziale Historii Miasta Poznania Muzeum Narodowego (2008), Debatę *Miasto ogród* w ramach imprez *Architekci i ich miasta. Architekci i ich domy*, organizowanych przez OP SARP w związku z obchodami 125-lecia działalności stowarzyszeń architektonicznych w Wielkopolsce (2011), jubileusze: a profesora A. Grygorowicza oraz architekta H. Sufryda, Spacer po „Arenie”, w ramach *Dni Architektury 2017 „Poznański modernizm”*. Kierowałam także w Komisją Architektoniczno-Konserwatorską przy Zarządzie OP SARP.

Za aktywną działalność społeczną w zostałam wyróżniona kolejno: Brązową i Srebrną Odznaką Stowarzyszenia a w 2012 roku Zarząd Główny przyznał mi wyróżnienie SARP I-stopnia – Złotą Odznaką SARP.

- DZIAŁALNOŚĆ POPULARYZUJĄCA NAUKĘ

W ramach działalności popularyzatorskiej indywidualnie i z Kołem Naukowym Historii Architektury i Urbanistyki brałam udział w cyklicznych imprezach: Poznańskich Festiwalach Nauki i Sztuki, Tygodniu z Architekturą, Dniach Architektury oraz wernisażach Honorowej Nagrody Oddziału Poznańskiego SARP wygłaszając referaty, laudacje, współdziałając w przygotowaniu wystaw, filmów, katalogów poświęconych historii architektury i urbanistyki, wybitnym postaciom poznańskiego środowiska twórczego, współczesnym problemom planowania przestrzennego.

Zadania popularyzujące historię urbanistyki, pełnię wszystkie publikacje opracowane we współpracy z Wydawnictwem Miejskim Poznania, których jestem współautorką lub redaktorką.

Poznań, listopad
2018
G. Kodym